

SØNDRE ØSTFOLD TINGRETT**DOM**

Avsagt: 23.11.2021

Saksnr: 21-114315MED-TSOS/TMSS

Rettsens leder: Tingrettsdommer Geir Sunde Haugland

Meddommere:

Leif Oddvar Eng
Maria Michele Bendheim

Påtalemyndigheten

Politiadvokat Elisabeth Rastad
Politiadvokat Morten Lundén

mot

Moss kommune

Advokat Knut Henrik Boehlke
Advokat Ingvil Conradi Andersen

DOM

Moss kommune er ved forelegg utferdiget av Øst politidistrikt 15. april 2021, og som trer i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268, satt under tiltale ved Søndre Østfold tingrett for overtredelse av:

I Naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 37, jf. Vardåsen § 3, jf. punkt 1, jf. punkt 2, jf. straffeloven § 27

for i Vardåsen naturreservat å ha forringet verneverdiene angitt i verneformålet. For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse.

Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes.

Grunnlag:

I perioden 23. til 28. januar 2020 i Vardåsen naturreservat i Moss fikk Moss kommune som tiltakshaver gjennomført omfattende hogst av over 500 trær som utgjorde 103 m³ tømmer av ulike tresorter av gran, furu, osp, bjørk og eik langs Botnertjern i Vardåsen naturreservat som er et skogsreservat. Arealet som ble hogd utgjorde ca. 4,6 dekar og for å utføre hogsten ble det brukt 23 timer med hogstmaskin i reservatet. Dette medførte en betydelig endring av biotopen som vil etterfølges av en reduksjon i artsmangfold og genetisk mangfold. Det var ikke gitt dispensasjon til hogsten etter naturmangfoldloven § 48.

II Vannressursloven § 63 første ledd bokstav d, jf. tredje ledd, jf. § 11 første ledd, jf. straffeloven § 27

for langs bredden av vassdrag med årssikker vannføring under skjerpene omstendigheter å ha unnlatt å opprettholde et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr.

Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes.

Grunnlag:

Til tid og på sted som nevnt i post I ble de der nevnte trær felt som utgjorde et naturlig vegetasjonsbelte mot Botnertjernet som blant annet beskyttet mot avrenning, forurensning fra vegtrafikk, skjul for arter og solinnstråling og hogsten medførte en vesentlig biotopendring for planter og dyr. Botnertjernet er en verdifull våtmarksbiotop som utgjør en del av Vardåsen naturreservat.

Hovedforhandling ble holdt 8. – 11. november 2021 i Søndre Østfold tingrett, rettssted Moss. Som partsrepresentant for Moss kommune møtte direktør for kommunalområdet plan, miljø og teknikk, Torunn Årset, etter fullmakt fra ordføreren i Moss kommune. Moss kommune erkjente seg ikke skyldig etter tiltalebeslutningen. Retten mottok forklaring fra 24 vitner, det ble gjennomført befarings og det ble for øvrig foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

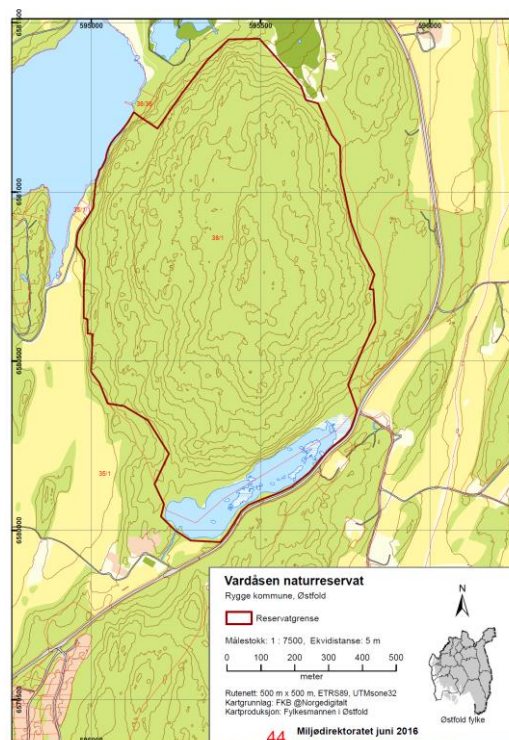
Aktor la ned påstand om at Moss kommune dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til å betale en bot stor kr 600.000. Videre la aktor ned påstand om at Moss kommune idømmes sakskostnader med kr 50.000.

Forsvarer la ned påstand om at Moss kommune frifinnes, subsidiært at kommunen anses på mildeste måte.

Rettens vurdering

Rettens avgjørelse bygger på de omstendigheter som er fremkommet under hovedforhandlingen. Det er lagt til grunn at det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden for tiltaltes skyld, og at den rimelige og fornuftige tvil skal føre til frifinnelse.

Området Vardåsen i tidligere Rygge kommune ble ved forskrift 9. juli 1993 nr. 694 fredet som naturreservat. I forbindelse med utarbeidelse av en helhetlig verneplan for Oslofjorden, ble det gitt ny forskrift 16. april 2010 nr. 560 med vernebestemmelser for området. Naturreservatet er opprettet med hjemmel i naturmangfoldloven § 37. Formålet med Vardåsen naturreservat er etter forskriften § 2 «å bevare et område med særlig betydning for biologisk mangfold med spesielle naturtyper i form av et variert barskogområde, med tilhørende naturlig plante- og dyreliv». Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,89 km², hvorav ca. 0,05 km² ferskvann. Gjennom bevisførselen for retten har det fremkommet at det var et spørsmål om også Botnertjernet, som ligger langs Larkollveien, skulle inngå i naturreservatet. Det er likevel ikke tvilsomt at tjernet med en tilhørende kantsone mellom tjernet og Larkollveien, er omfattet av naturreservatet, slik det også fremkommer av kart datert Miljødirektoratet juni 2016, jf. forskriften § 1:

Forvaltningsmyndigheten for Vardåsen naturreservat, lå tidligere hos Fylkesmannen i Østfold. Moss kommune ble i delegeringsbrev fra Miljødirektoratet 12. mai 2015 delegert forvaltningsmyndighet for verneområdene i kommunen. Etter kommunesammenslåingen med tidligere Rygge kommune, ble Moss kommune fra 1. januar 2020 også delegert forvaltningsmyndighet for verneområdene i tidligere Rygge kommune, herunder Vardåsen naturreservat.

Avdelingsleder for landbruksforvaltningen i Moss og Råde, Harald Urstad, som den gang var skogbruksansvarlig ved samme avdeling, har i retten forklart at det hadde vært en jevnlig dialog mellom kommunen og grunneieren, med spørsmål om hogst i området av hensyn til trafikksikkerheten. Grunneier Peder Bjerregaard, har for retten bekreftet at han har vært bekymret for trafikksikkerheten på Larkollveien, etter flere vindfall av trær over veien og etter flere alvorlige trafikkulykker på strekningen. Han har i denne forbindelse vært opptatt av hvilket ansvar han har som grunneier, dersom et tre skulle falle over veien og forårsake uhell med materielle og/eller personelle skader. Videre har han forklart at han var opptatt av å hindre gjengroing av Botnertjernet, bl.a. gjennom at trær velter i tjernet.

I forbindelse med det siste, ble det den 23. mars 2018 gjennomført en befarings med grunneier Bjerregaard og seniorrådgiverne Gunnar Bjar og Åsmund Fjellbakk fra Fylkesmannen i Østfold, som den gangen hadde forvaltningsansvaret for området. Bakgrunnen for befaringsen var å se nærmere på trefall i tjernet etter at en stor bjørk hadde veltet i vannet. Det var enighet om at det mot jordet i syd av Botnertjernet kunne tynnes for trær, både for å hindre trefall ut i tjernet og for å åpne opp for innsyn mot tjernet fra Larkollveien og dermed gi området et mer parkmessig preg. Etter fylkesmannens syn kunne dette utføres som et skjøtselstiltak. Noen nærmere tiltak ble imidlertid ikke gjennomført.

Retten legger videre til grunn at daværende skogbruksansvarlig Urstad ringte grunneier Bjerregaard på nyåret i 2020, etter at kommunen hadde overtatt forvaltningsmyndigheten for Vardåsen naturreservat. Skogbruksansvarlig Urstad opplyste at det var tilgjengelig en hogstmaskin i kommunen, og det ble diskutert hogst i skogen øst for Larkollveien ved Botnertjernet og tynning i kantsonen mellom Larkollveien og tjernet, altså innenfor grensen for naturreservatet. Det ble deretter avholdt en befarings 6. januar 2020, hvor grunneier Bjerregaard, skogbruksansvarlig Urstad, Mari Frydelund Grimstad, som på tidspunktet var ansatt i et engasjement i Moss kommune, samt seniorrådgiver Bjar i det som etter sammenslåing da var Fylkesmannen i Oslo og Viken (nå; Statsforvalteren i Oslo og Viken). Seniorrådgiver Bjar har i retten forklart at temaet for befaringsen var oppfølging av det som hadde vært tema under befaringsen i 2018, nemlig hogst mot jordet i sørenden av Botnertjernet. Hogst i kantsonen mellom tjernet og Larkollveien, kom ifølge seniorrådgiver Bjar opp i løpet av befaringsen ved at skogbruksansvarlig Urstad tok opp at trær hadde falt over veien i nyere tid. Det ble dermed diskutert å utføre hogst i kantsonen som et trafikksikkerhetstiltak. Ifølge seniorrådgiver Bjar var det enighet om at det kunne tas ut «noe gran» og foretas «noe skjøtsel» i området, uten at det ble spesifisert nærmere hvor mye som

skulle tas ut. Det var imidlertid en forutsetning at mest mulig av furutrærne og løvtrærne skulle stå igjen. I lys av det som var tema under befaringen, mente seniorrådgiver Bjar at dette kunne utføres som et skjøtselstiltak etter naturmangfoldloven § 47 og forskrift om Vardåsen naturreservat § 9. Etter hans vurdering var det dermed ikke behov for dispensasjon fra vernevedtaket etter naturmangfoldloven § 48. I politihør at seniorrådgiver Bjar uttalt at han antok at det kunne være aktuelt å ta ut «noen titalls trær». I retten har seniorrådgiver Bjar utdypet dette ved at han ikke så for seg at skogen fullstendig skulle skifte karakter, slik den gjorde etter hogsten.

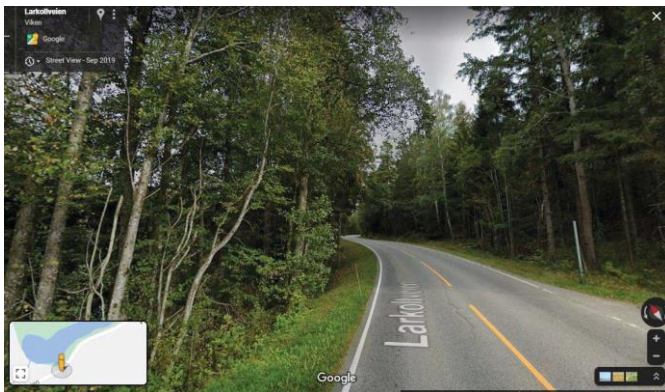
Etter befaringen 6. januar 2020, ringte skogbruksansvarlig Urstad til skogbruksleder i Glommen Mjøsen Skog, Johannes Mangersnes, for å avtale befaring om gjennomføring av hogsten. Skogbruksansvarlig Urstad snakket også med sin daværende avdelingsleder Egil Holmsen om tiltaket. Det ble gjennomført befaring med skogbruksleder Mangersnes den 8. januar 2020. Ifølge skogbruksansvarlig Urstad ble det gjennom befaringen avklart at tilstanden særlig på grantrærne i kantsonen langs Larkollveien og i sørenden av tjernet, var dårligere enn først antatt. Skogbruksansvarlig Urstad anså det etter befaringen nødvendig å ta ut all granen i området. Skogbruksleder Urstad har forklart at han tok dette opp med seniorrådgiver Bjar hos Fylkesmannen i Oslo og Viken, som ikke anså det nødvendig å dra ut på ny befaring. Det ble fra kommunens side fastholdt at tiltaket kunne vurderes som et nødvendig skjøtselstiltak, og at det derfor ikke var krav til ytterligere saksbehandling. Kommunen har vist til at det følger av naturmangfoldloven § 47 femte ledd at beslutninger om å iverksette skjøtselstiltak etter bestemmelsens første og annet ledd, ikke er enkeltvedtak. Dermed er heller ikke noen av kommunens vurderinger i saken skriftliggjort, men foretatt på stedet.

Videre ble det gjennomført befaring den 17. januar 2020, hvor bl.a. daværende byggeleder i Statens vegvesen (nå; Viken fylkeskommune) Kim Eirik Kongshaug, deltok. Under befaringen ble det avklart at Statens vegvesen ville stille med varslings- og sikringsarbeid på Larkollveien i forbindelse med trefellingen.

Det er deretter på det rene at det ble gjennomført hogst i naturreservatet i perioden 23. til 28. januar 2020. Maskinfører Pål Henrik Agnalt har for retten forklart at han fikk i oppdrag å ta ut alle grantrær i det aktuelle området. I tillegg skulle han ta ut de trærne nærmest veien som var til fare for trafiksikkerheten. For øvrig skulle han spare mest mulig av løvtrærne. Da han begynte å ta ut trær, ble det imidlertid klart at en vesentlig del også av løvtrærne var i dårligere forfatning enn han hadde regnet med. Blant annet på grunn av tørkesommeren 2018 var flere av trærne tørre i toppen, og det var mye dårlig trevirke idet trærne hadde stått for tett. Etter maskinfører Agnalts syn var trærne ikke egnet som fremtidstrær. Han tok derfor kontakt med skogbruksansvarlig Urstad, for å orientere om trærnes tilstand. Skogsbruksansvarlig Urstad var på flere befaringer under hogsten, og ga instruks til maskinfører Agnalt om at også de dårlige trærne skulle tas ut.

Politibetjent Ellen Birgitte Brekke deltok på politiets befaring 8. mai 2020, og har i retten forklart at de langs vegetasjonsbeltet på sørsiden av tjernet talte at 198 trær var felt, mens det var felt 339 trær langs Larkollveien. Totalt var det altså etter politiets telling felt 537 trær innenfor grensen av naturreservatet, hvorav 40 trær var over 50 cm i diameter. Politibetjent Bjørn Baastad Nilsen har gjort et estimat av hogstarealet til 4,6 dekar. Retten legger for øvrig ut fra flere av vitneforklaringene i saken til grunn som bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at hogsten omfattet både gran, furu, osp, bjørk og eik, slik det fremgår av tiltalebeslutningen. Når det gjelder hogst av eiketrær, legger retten til grunn at det var tale om små eiketrær. Retten viser for øvrig til følgende bilder som er fremlagt for retten, fra før og etter hogsten, hvor bildene så vidt retten forstår er tatt i omtrent samme område:

Bilde fra Google Street View september 2019

Politiets bilde fra befaring 8. mai 2020

Retten viser også til følgende oversiktsbilde etter hogsten, som viser det aktuelle området mellom Larkollveien og tjernet. Bildet viser også hvilke trær som ble stående igjen:

Oversiktsbilde tatt av fotograf Terje Holm, Moss avis, publisert i avisen 30. april 2020.

Både miljøorganisasjonen Sabima og Naturvernforbundet anmeldte Moss kommune til politiet våren 2020. Som et ledd i politiets etterforskning av saken ble det anmodet om en juridisk vurdering om mulig overtredelse av naturmangfoldloven fra Miljødirektoratet og mulig overtredelse av vannressursloven fra NVE.

Retten gjengir følgende fra Miljødirektoratets vurdering 23. november 2020:

Etter Miljødirektoratets vurdering er den gjennomførte hogsten i Vardåsen naturreservat et tiltak som skulle vært vurdert som en dispensasjonssak etter naturmangfoldloven § 48. Denne bestemmelsen vil kunne gi hjemmel for hogst av trær i et naturreservat av hensyn til trafikksikkerheten for vei beliggende ved vernegrensen, men det må gjøres en konkret vurdering både av behovet for hogst og nødvendigheten av tiltaket. Hensynet til verneverdiene innebærer at det må gjøres en streng vurdering av omfanget av hogst, hjemmelen i § 48 til tiltak av sikkerhetshensyn gir kun hjemmel til det som anses nødvendig for å ivareta sikkerheten. I et naturreservat er all vegetasjon vernet mot skade og ødeleggelse, herunder også døde busker og trær, jf. verneforskriften § 3 andre ledd nr. 1. En eventuell dispensasjon etter § 48 første ledd andre alternativ kan derfor kun omfatte hogst av trær i det omfang som er nødvendig.

Retten gjengir videre følgende fra NVEs vurdering 21. oktober 2020:

NVE mener, basert på omfanget av tiltaket, at dette er et grovt brudd på vannressursloven § 11. I skjerpene retning har tiltaket skjedd i et naturreservat. [...] NVE er ikke kjent med tilsvarende omfattende tiltak i naturreservat der vannressursloven § 11 blir brutt. [...]

Øst politidistrikt utferdiget den 15. april 2021 forelegg mot Moss kommune for overtredelse av naturmangfoldloven § 75, jf. § 37, jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 3, og for overtredelse av vannressursloven § 63 første ledd, jf. § 11. Moss kommune vedtok ikke forelegget, og har for retten ikke erkjent straffeskyld etter tiltalebeslutningen.

Tiltalebeslutningen post I

Retten bemerker at formålet med naturmangfoldloven er at «naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden [...]», jf. naturmangfoldloven § 1. Et viktig virkemiddel for å ivareta naturens mangfold, er områdevern etter naturmangfoldloven kapittel V. Slik vern gir et området en bestemt rettslig status med formål å sikre miljøet. Områdevern skal bidra til å ta vare på arter, naturtyper og økosystemer, og er derfor et viktig virkemiddel for å sikre naturens mangfold. Vernet innebærer at det på forhånd er foretatt en avveining mellom bruk og vern på et generelt grunnlag, og at det er besluttet at naturverdiene skal komme foran brukerinteressene, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) side 187.

Naturreservater kan opprettes og vernes med hjemmel i naturmangfoldloven § 37. Opprettelse av naturreservater er den strengeste formen for områdevern etter naturmangfoldloven.

Formålet med Vardåsen naturreservat er som nevnt «å bevare et område med særlig betydning for biologisk mangfold med spesielle naturtyper i form av et variert barskogområde, med tilhørende naturlig plante- og dyreliv», jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 2.

Utgangspunktet er at må ingen foreta noe i naturreservatet som forringer verneverdiene angitt i verneformålet, jf. naturmangfoldloven § 37 tredje ledd første punktum og forskriften § 3 første ledd.

For Vardåsen naturreservat gjelder flere vernebestemmelser, jf. forskriften § 3 annet ledd. De vernebestemmelsene som er særlig aktuelle for vår sak er:

- 1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.**
- 2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.**

Dersom det skal gjøres tiltak i naturreservatet i strid med verneformålet, må tiltakshaver ha hjemmel for tiltaket. Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i eller i medhold av bl.a. naturmangfoldloven § 37, kan straffes med bot eller fengsel i inntil ett år, jf. naturmangfoldloven § 75 første og annet ledd.

Moss kommune har gjort gjeldende at tiltaket er utført som et skjøtselstiltak etter naturmangfoldloven § 47 og forskrift om Vardåsen naturreservat § 9, i første rekke av hensyn til trafikksikkerheten på Larkollveien. Da man begynte å ta ut trær, ble det imidlertid avdekket at en stor del av de øvrige trærne var i dårligere forfatning enn man først antok. Det var derfor nødvendig å ta ut også disse trærne. For området langs Larkollveien, er det videre pekt på at forskrift om Vardåsen naturreservat § 4 nr. 3 gir hjemmel for «drift og vedlikehold av anlegg som er i bruk på vernetidspunktet», mens det for hogsten i sørenden av tjernet er tale om mer ordinær skjøtsel. Begge deler ble vurdert at Fylkesmannen i Oslo og Viken som skjøtselstiltak, og er utført i tråd med dette. Kommunen har dermed gjort gjeldende at den må frifinnes for tiltalebeslutningen post I.

Retten bemerker at det følger av naturmangfoldloven § 47 og forskrift om Vardåsen naturreservat § 9 at forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak – skjøtsel – for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

Etter rettens syn er det på det rene at formålet med vernet av Vardåsen naturreservat ikke har vært å ivareta trafikksikkerhetshensyn på Larkollveien. Seniorrådgiver Tone Lise Alstad Eid ved juridisk seksjon, Miljødirektoratet, har for retten forklart at det er en kjent problemstilling at etablering av naturreservater kan komme i konflikt bl.a. med eksisterende infrastruktur, i vårt tilfelle Larkollveien som langs Botnertjernet grenser mot naturreservatet. Retten

bemerket at denne avveiningen ble tatt i forbindelse med vedtaket om vern av området, hvor det på generelt grunnlag ble besluttet at naturverdiene skulle komme foran brukerinteressene. Retten presiserer at dette ikke innebærer at trafikksikkerhetshensyn langs Larkollveien ikke er en viktig samfunnsinteresse å ivareta, men det får betydning for hvilke tiltak som kan settes i verk og hvordan.

Etter rettens syn fremgår det klart både av naturmangfoldloven § 47 og forskrift om Vardåsen naturreservat § 9 at når formålet med tiltaket ligger utenfor det som er formålet med vernet av naturreservatet, kan tiltaket ikke iverksettes som et skjøtselstiltak. Et slikt tiltak vil dermed være avhengig av dispensasjon fra vernevedtaket etter naturmangfoldloven § 48.

Forsvarerne har på vegne av Moss kommune fremholdt med styrke at hogsten langs Larkollveien er utført med hjemmel i forskrift om Vardåsen naturreservat § 4 nr. 3, hvor det fremgår at vernebestemmelsene ikke er til hinder for «drift og vedlikehold av anlegg som er i bruk på vernetidspunktet». Det er gjort gjeldende at dette også må omfatte hogst i naturreservatet for å sikre drift og vedlikehold av anlegg – her; Larkollveien – som ligger utenfor verneområdet. Det er herunder vist til forarbeidene – statsrådsforedraget (PRE-2010-04-16-560) – til forskriften, hvor det i punkt 7.3.7.2 heter følgende om høringsinstansenes syn og departementets vurdering vedr. veier og jernbane:

Statens vegvesen Region øst viser til at noen områder berører riksvei eller fylkesvei som grenser til eller at vei krysser området. Statens vegvesen har ikke planer for nye veianlegg eller større utbedringer i noen områder. Vernebestemmelsene tolkes slik at vilkår for vanlig drift og veivedlikehold ikke endres. Jernbaneverket forutsetter fortsatt rett til bekjempning av vegetasjon og felling av risikotrær, under henvisning til Jernbaneloven § 10.

Fylkesmannen tilrår at vanlig drift og vedlikehold av eksisterende veianlegg skal kunne fortsette. Rydding i reservater som grenser mot jernbane skal skje etter dispensasjon fra fredningsforskriften.

Direktoratet for naturforvaltning slutter seg til fylkesmannens forslag.

Miljøverndepartementet viser til at vern ikke er til hinder for vanlig vedlikehold av veier og jernbane. Departementet mener også at rydding av vegetasjon langs jernbanelinjer kan foregå uten søknad. Forskriftene er derfor endret på dette punktet for to av områdene; Remmendalen naturreservat og Bogslunden naturreservater. Departementet forutsetter at ryddingen foregår skånsomt. Departementet slutter seg for øvrig til direktoratets anbefaling.

Etter rettens syn gir forarbeidsuttalelsene ikke holdepunkter for å legge kommunens forståelse til grunn. Det må være på det rene at opprettelsen av Vardåsen naturreservat i seg selv ikke er til hinder for vanlig vedlikehold av Larkollveien, som ligger utenfor reservatet. Når det gjelder uttalelsen fra departementet om rydding av vegetasjon langs jernbanelinjer, må denne slik retten ser det leses i sammenheng med at jernbanelinjen grenser til to av naturreservatene som er omfattet av verneplanen for Oslofjorden; Remmendalen naturreservat og Bogslunden

naturreservat. For disse er det nettopp i de aktuelle forskriftene tatt inn bestemmelser om at vernebestemmelsene ikke er til hinder for rydding av vegetasjon langs jernbanelinjene, som altså ligger utenfor grensene for naturreservatene. Det er ikke gitt tilsvarende bestemmelse om ryddig av vegetasjon langs Larkollveien i forskrift om Vardåsen naturreservat.

Retten forståelse er også i tråd med Miljødirektoratets syn. Seniorrådgiver Eid, juridisk seksjon ved direktoratet, har for retten forklart at direktoratets syn er at selv felling av et enkelt tre av hensyn til trafikksikkerheten for en tilgrensede vei utenfor reservatet, vil være avhengig av dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48. Unntak fra dette kan tenkes dersom et tre allerede har veltet over veien. Det må da klart nok være anledning til å fjerne treet, med den begrunnelse at det ikke lenger befinner seg i reservatet. Videre må det være anledning til å ta ut enkeltrær som utgjør en akutt og overhengende fare for trafikksikkerheten, ut fra en nødrettsbetraktning. For øvrig må uttak av trær som ikke er begrunnet i å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet, altså underlegges søknad om dispensasjon med de krav som oppstilles etter naturmangfoldloven § 48. I denne sammenhengen er det sentralt for retten at daværende skogbruksansvarlig Urstad har forklart at det ikke hastet å iverksette hogsten i området av hensyn til trafikksikkerheten. Slik retten forstår det ble befaringer gjennomført og beslutninger tatt raskt, av hensyn til at det var en hogstmaskin tilgjengelig i nærheten. Dette er etter rettens syn ikke et relevant hensyn ved vurderingen av om tiltaket var avhengig av dispensasjon eller ikke.

På vegne av kommunen er det gjort gjeldende at utfallet etter en dispensasjonssøknad og -vurdering ville vært det samme, nemlig at det samme antall trær ville blitt felt i området. Kommunen har gjort gjeldende at den i så fall ville anbefalt grunneieren å søke dispensasjon fra vernevedtaket for slik hogst, og at kommunen ville gitt slik dispensasjon.

Retten bemerker at det følger av brev 12. mai 2015 og 5. november 2019 fra Miljødirektoratet om delegering av forvaltningsmyndigheten for verneområdene til Moss kommune, at kommunen har myndighet til å treffe vedtak om dispensasjon i henhold til den enkelte verneforskriften etter naturmangfoldloven § 48. Kopi av alle vedtak som treffes av kommunen skal sendes til Fylkesmannen (nå; Statsforvalteren), States naturoppsyn og Miljødirektoratet. I tillegg skal vedtak registreres i Miljøvedtaksregisteret. Det heter videre: «I dispensasjonssaker hvor kommunale instanser selv står som søker/tiltakshaver, skal Fylkesmannen behandle saken som førsteinstans».

Moss kommune har gjort gjeldende at den ikke var tiltakshaver, idet kommunen ikke er grunneier av det aktuelle området. Retten finner det imidlertid klart at Moss kommune må betraktes som tiltakshaver. Retten viser til at det var kommunens representant, skogbruksansvarlig Urstad, som tok initiativ til den aktuelle hogsten ved å ta kontakt med grunneier Bjerregaard, og som tok initiativ til befaringer, bestilte hogstmaskin og som ga de nærmere beskjeder til maskinfører Agnalt om hvilke trær som skulle tas ut. Etter rettens syn er det dermed klart at Fylkesmannen skulle ha behandlet dispensasjonssøknaden som

førsteinstans. En søknad om dispensasjon skulle vært ledsaget av nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. Begrunnelsen for vedtaket skulle videre vist hvordan forvaltningsmyndigheten hadde vurdert virkningene som dispensasjonen kunne få for verneverdiene, og hvilken vekt som var lagt på dette, jf. naturmangfoldloven § 48 fjerde ledd. Formålet med bestemmelsen er å sikre at miljøhensyn blir dokumentert og vurdert i dispensasjonssaker, og forhindre at det utvikler seg en praksis med standardiserte dispensasjoner. Dokumentasjonsplikten tilligger primært søkeren, mens forvaltningsmyndigheten på sin side har plikt til på selvstendig grunnlag å vurdere den fremlagte dokumentasjonen, og supplere denne der det finnes eksisterende og tilgjengelig informasjon, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) side 426.

Hadde denne fremgangsmåten blitt fulgt, er det etter rettens syn klart at det ikke ville blitt gitt dispensasjon som ville gitt adgang til hogst i det omfang som har funnet sted i området. Retten viser til seniorrådgiver Bjar sin forklaring om at han så for seg hogst av et titalls trær, og at fylkesmannen ville ha frarådet slik hogst som er utført. Retten legger dermed til grunn som bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at Fylkesmannen i Oslo og Viken ville ha avslått en søknad om dispensasjon fra vernevedtaket for slik hogst. For det tilfellet at kommunen selv kunne vurdert dispensasjonssøknaden, viser retten til at Fylkesmannen ville hatt klageadgang, og at Miljødirektoratet ville være klageinstans for vedtak truffet av kommunen. Miljødirektoratet har i sin redegjørelse til politiet 23. november 2020, som er støttet opp av seniorrådgiver Eids forklaring til retten, pekt på at en dispensasjon forutsetter en konkret vurdering av behovet for hogst og nødvendigheten av tiltaket. Det må gjøres en streng vurdering av hensyn til verneverdiene, slik at hogst bare vil kunne omfatte hogst av trær i det omfang som er nødvendig. Også i lys av dette finner retten det bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at dispensasjon ikke ville blitt gitt til hogst i det omfang som er utført i området. Under enhver omstendighet er det etter rettens syn på det rene at kommunen ikke har gjennomført hogsten i tråd med de saksbehandlingsregler som gjelder, som nettopp har til formål å sikre at miljøhensyn blir dokumentert og vurdert. Kommunen hadde dermed ikke hjemmel for å utføre hogst i naturreservatet.

Moss kommune har gjort gjeldende at den innhentet råd fra Fylkesmannen i Oslo og Viken, som la til grunn at hogsten kunne gjennomføres som et skjøtselstiltak. Som det fremgår ovenfor er retten ikke enig med Fylkesmannen i denne vurderingen. Det må imidlertid uansett være klart at den hogsten som ble gjennomført hadde et langt større omfang enn hva som var skissert som grunnlag for Fylkesmannens råd og veiledning. Det var dermed etter rettes syn uaktsomt av kommunens representant ikke å gjøre nærmere vurderinger og innhente ytterligere råd og synspunkter underveis i hogsten. Slik retten forstår både Fylkesmannen og Miljødirektoratets representanter, ville hogsten da blitt stanset/begrenset i betydelig grad. Moss kommune har gjort gjeldende at da man begynte å ta ut trær av trafikk sikkerhets hensyn, ble det avdekket at en stor del av de øvrige trærne var i dårligere forfatning enn man først antok. Det ble vurdert at det var nødvendig å ta ut også disse trærne. Etter rettens syn er denne vurderingen ikke bare i strid med de saksbehandlingsregler som er gjennomgått ovenfor.

Hogsten er også direkte i strid med vernebestemmelsene for Vardåsen naturreservat § 3 annet ledd nr. 1. Som nevnt er det en sentral vernebestemmelse for naturreservatet at vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Som det ble påpekt under vitneførselen for retten er det kanskje nettopp de døde trærne som er viktige å ta vare på i naturreservatet, fordi disse gir grunnlag for liv for en rekke andre arter.

På vegne av Moss kommune er det også gjort gjeldende at den gjennomførte hogsten på sikt vil bidra til en mer robust kantsone mot Botnertjernet, og under henvisning til rapport fra Biofokus v/Kjell Magne Olsen, at det kanskje er et større biologisk mangfold i området nå enn før hogsten.

Retten bemerker til dette at formålet med et naturreservat er å «bevare et området», slik det også fremgår av formålsbestemmelsen i forskrift om Vardåsen naturreservat § 2. Det er dermed et mål i seg selv å bevare kantsonen slik den er. På den annen side er det ikke et formål i seg selv å øke/påvirke det biologiske mangfoldet i reservatet, med mindre dette klart kan sies å ligge innenfor verneformålet. Spesialetterforsker Joachim Schjolden, Miljøteamet Økokrim, har i retten redegjort for en rapport han har utarbeidet etter bistandsanmodning fra Øst politidistrikt i saken. Retten gjengir følgende fra hans oppsummering:

Fellingen av trærne i kantsonen langs Botnertjern representerer i seg selv en betydelig endring av biotopen. Fellingen medførte primært at habitatmangfoldet i biotopen ble redusert, etterfulgt av en reduksjon i artsmangfold og genetisk mangfold. Biotopendringen består altså av det fysiske bortfallet av planter og dyr kantsonen, som igjen leder til en endring i samspillet mellom arter i hele biotopen. Videre vil det skje en ytterligere endring i biotopen knyttet til de fysiske og kjemiske funksjonene som kantsonen representerer; som skjul og leveområde, og som beskyttelse mot vind, oppvarming, erosjon og filtrering av avrenning til Botnertjern.

Etter dette har retten funnet det bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at Moss kommune som tiltakshaver i perioden 23.-28. januar 2020 i Vardåsen naturreservat, fikk gjennomført hogst av over 500 trær av ulike tresorter, uten at det var gitt dispensasjon til hogsten etter naturmangfoldloven § 48. Hogsten medførte en betydelig endring av biotopen som innebærer en forringelse av verneverdiene angitt i verneformålet. Hogsten representerer en uaktsom overtredelse av naturmangfoldloven § 37, jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 3 første ledd, jf. annet ledd nr. 1 og nr. 2, som er straffbar etter naturmangfoldloven § 75 første ledd.

Tiltalebeslutningen post II

Retten bemerker at formålet med vannressursloven er «å sikre en samfunnsmessig og forsvarlig bruk og forvaltning av vassdrag og grunnvann», jf. vannressursloven § 1. For å oppfylle lovens formål, er det i lovens kapittel 2 gitt alminnelige regler om vassdrag. Etter vannressursloven § 11 skal det bl.a. langs bredden av vassdrag med årssikker vannføring «oppretholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr». Bredden på kantsonen må vurderes konkret ut fra formålet med

vegetasjonsbeltet. Retningsgivende for grensen er at beltet skal motvirke avrenning, det vil si hindre utrasing og forurensning, og gi levested (skjul, oppholdssted mv) for arter av planter og dyr som har naturlig tilhold ved eller i vassdraget, jf. Ot. prp. nr. 39 (1998-1999) side 331. Det heter samme sted at «kravet om opprettholdelse hindrer ikke at kantvegetasjonen kan høstes ved hogst eller på annen måte, forutsatt at høstingen ikke medfører en biotopendring».

Det følger videre at vannressursloven § 63 første ledd bokstav d, slik bestemmelsen lød frem til 1. juli 2021, at den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsen bl.a. i § 11, kan straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder. Dersom det er voldt fare for betydelig skade på mennesker, miljø eller eiendom, eller det for øvrig foreligger skjerpene omstendigheter, kan overtredelsen straffes med fengsel inntil to år. Det samme gjelder hvor lovovertrедelsen har voldt skade på mennesker eller verneverdier i et vernet vassdrag.

Moss kommune har gjort gjeldende at pliktsubjektet etter vannressursloven § 11 er grunneieren, mens vassdragsmyndigheten etter loven er Fylkesmannen (nå; Statsforvalteren). Kommunen måtte dermed kunne forholde seg til at Fylkesmannens vurderinger av hogsten som et skjøtselstiltak også lå innenfor rammene av hva det var anledning til etter vannressursloven. Uansett har kommunen gjort gjeldene at det ikke er sannsynliggjort at tiltaket har ført til økt avrenning til tjernet eller til en endring av biotopen til skade for planter og dyr. Kommunen har dermed gjort gjeldende at den må frifinnes også for tiltalebeslutningen post II.

Retten bemerker at det er «den» som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsen bl.a. i § 11, som kan straffes etter vannressursloven § 63 første ledd bokstav d. Når kommunen har iverksatt hogst i kantsonen mot Botnertjernet, er det altså kommunen som kan straffes dersom hogsten er i strid med vannressursloven. Kommunens representanter har bekreftet for retten å være kjent med at vannressursloven oppstiller krav til kantvegetasjon langs bredden av vassdrag. Kommunen kan dermed etter rettens syn ikke i ettertid vise til at Fylkesmannen ikke grep inn og stanset hogsten.

Retten bemerker videre at det ikke er tvilsomt, og heller ikke bestridt, at Botnertjernet – selv om det er opplyst at tjernet ble kunstig oppdammet på 1860-tallet – må regnes som et vassdrag med årssikker vannføring, jf. vannressursloven § 11, jf. § 2 første ledd, jf. annet ledd bokstav b og § 3 bokstav c. Retten nøyer seg med å vise til seniorrådgiver og hydrolog Knut Ola Aamodt, NVE, sin forklaring for retten, og hans beregninger av lavvannindekser som er fremlagt for retten (dok 08,07,04).

Som nevnt er det på det rene at kravet om opprettholdelse av kantvegetasjonen etter vannressursloven ikke er til hinder for at kantvegetasjonen kan høstes/skjøttes ved selektiv hogst. Av NVEs veileder nr. 2/2019 *Kantvegetasjon langs vassdrag* punkt 4.5 heter det bl.a. videre:

Dette kan være høsting av enkeltrær til ved eller annen utnyttelse, fjerning av uønskede arter eller uttak av trær som medfører økt erosjonsrisiko. Forutsetningen er at høstingen ikke øker avrenningen til vassdraget eller medfører en biotopendring. Det betyr at dyre- og planteartene skal ha et like godt livsmiljø etter hogsten som før hogsten. Uttak må være erstattet av ny tilvekst (eks. tre for tre) før det kan ryddes eller hogges på nytt.

Der det er plantet gran helt inntil vassdraget, bør disse fjernes. Grantrær har et grunnere rotsystem som hyppigere fører til rotvelt med påfølgende erosjon. I tillegg har granbestanden vanligvis lite undervegetasjon som øker erosjonsfaren og gir mindre biologisk mangfold og tilbakeholdelse av næringsalter. Når granbestanden fjernes, må det legges til rette for raskest mulig naturlig revegetering langs vassdraget.

En kantsone med flere sjikt er optimalt for organismene og kantvegetasjonen som landskapselement. Dette oppnås ved å variere alder og høyde på vegetasjonen. Variasjon i tetthet vil også kunne være gunstig. Det skaper visuell dynamikk, samtidig som det vil være positivt for økosystemet. Enkelte korte strekninger kan derfor tynnes for å slippe lys ned mot undervegetasjonen, mens andre strekninger bør stå urørt tilbake.

Etter rettens syn er det ikke tvilsomt at hogsten i kantsonen langs Botnertjernet innebar en endring av biotopen. Det vises til vurderingene som er gjort ovenfor under behandlingen av tiltalebeslutningen post I. Retten legger også til grunn at hogsten, i alle fall på kort sikt, innebar økt avrenning fra Larkollveien mot Botnertjernet, men bemerker at det er vanskelig å fastslå hvor stor betydning dette har. For øvrig bemerkes at det er tatt ut over 500 trær langs tjernet, hvorav retten legger til grunn at rundt 100 trær var grantrær. Det vises i denne forbindelse til Naturvernforbundets opptelling, som var vedlagt anmeldelsen til politiet. Det bemerkes også at hogsten fremstår som en flathogst, hvor kun få trær stod igjen helt i vannkanten. I tillegg til at retten ovenfor har funnet at dette er i strid med naturmangfoldloven § 37, jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 3, fremstår dette også å være i strid med NVEs generelle veileder for skjøtsel av kantvegetasjon langs vassdrag.

Etter dette har retten funnet det bevist ut over enhver rimelig og fornuftig tvil den hogsten kommunen har gjennomført som tiltakshaver ikke opprettholder et tilstrekkelig naturlig vegetasjonsbelte mot Botnertjernet, som motvirker avrenning og som gir levested for planter og dyr, jf. vannressursloven § 11. Hogsten representerer en uaktsom overtredelse av vannressursloven § 63 første ledd bokstav d. Omfanget av hogsten og at den er utført i et vernet område, innebærer etter rettens syn at det er voldt betydelig skade for miljøet og at det foreligger skjerpene omstendigheter, slik at vannressursloven § 63 tredje ledd kommer til anvendelse. Retten viser i denne forbindelse til NVEs uttalelse 21. oktober 2020 til politiet om at «NVE kjenner ikke til tilsvarende saker der vannressursloven § 11 og naturreservatforskrift blir brutt i så sterk grad».

Foretaksstraff

Etter straffeloven § 27 kan foretaket (her; Moss kommune) straffes når et straffebed er overtrådt av noen som har handlet på vegne av foretaket. Etter Høyesteretts dom HR-2021-797-A er det på det rene at det er et vilkår for foretaksstraff at det er utvist subjektiv skyld, i vår sak i form av uaktsomhet. Straff kan altså ikke idømmes på et rent objektivt grunnlag. Det

«kreves en 'mental link' mellom handlingen og de faktiske omstendigheter som statuerer straffansvaret». I vår sak er et ikke tvilsomt at skogbruksansvarlig Urstad, som handlet på vegne av kommunen, iverksatte hogsten i Vardåsen naturreservatet i kantsonen mot Botnertjernet. Vilkårene for å idømme foretaksstraff er dermed oppfylt.

Retten har imidlertid en fakultativ adgang til å idømme foretaket straff, jf. formuleringen «kan foretaket straffes» i straffeloven § 27 første ledd første punktum. I straffeloven § 28 er det listet opp flere momenter som det blant annet skal tas hensyn til ved avgjørelsen av om et foretak skal straffes etter straffeloven § 27. Etter rettens syn er det særlig straffeloven § 28 bokstavene a, b, c og f som har betydning ved vurderingen i vår sak:

- a) **straffens preventive virkning,**
- b) **lovbruddets grovhet, og om noen som handler på vegne av foretaket, har utvist skyld,**
- c) **om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet, [...]**
- f) **foretakets økonomiske evne,**

Retten legger dermed til grunn at lovbruddet ikke er begått for å fremme kommunens interesser og ei heller at kommunen har hatt noen fordel ved lovbruddet. For retten er det straffes preventive virkning, lovbruddets grovhet ved at det er utført hogst i et naturreservat, og at kommunen ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet, som taler for at det ilegges foretaksstraff. Retten bemerker i denne sammenheng at det bidrar til å svekke tilliten til kommunen som forvaltningsmyndighet for verneområdene, at kommunens representanter i retten synes å fastholde at de vurderinger som ble gjort var riktige, at hogsten i naturreservatet og i kantsonen mot Botnertjernet var forsvarlig og nødvendig og at tiltaket ville blitt gjennomført uansett. Andre vitner har på sin side karakterisert hogsten som «uforsvarlig», «kunnskapsløs» og en dog som «ren vandalisme». På direkte spørsmål fra retten, har kommunen heller ikke kunnet redegjøre nærmere for om saken har medført endringer av rutiner og retningslinjer for behandling av liknende saker. Retten legger videre til grunn at Moss kommune, som har et oppgitt driftsbudsjett på kr 2,9 mrd., har økonomisk evne til å bære en foretaksstraff.

Retten finner dermed at Moss kommune skal ilegges foretaksstraff.

Straffutmåling

Det skal utmåles foretaksstraff for overtredelse av naturmangfoldloven § 37, jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 3 og for overtredelse av vannressursloven § 11. Retten legger til grunn at forholdet i tiltalebeslutningen post I, ulovlig hogst i et naturreservat, er det mest alvorlige forholdet. Forholdet i tiltalebeslutningen post II, ulovlig hogst av kantvegetasjon mot vassdrag, kommer dermed i betraktning i skjerpene retning, jf. straffeloven § 79 bokstav a.

I forelegget mot Moss kommune utstedt av Øst politidistrikt 15. april 2021 var boten satt til kr 500.000. Det ble samtidig opplyst at påstanden for retten dersom forelegget ikke ble vedtatt, ville være kr 600.000.

Retten konstaterer at det foreligger lite sammenlignbar rettspraksis. Retten vil likevel peke på to lagmannsrettsavgjørelser hvor det er ilagt foretaksstraff for brudd på naturmangfoldloven: I Gulating lagmannsretts dom LG-2019-30578 ble et foretak idømt en bot på kr 250.000 og inndragning av kr 1.800.000 for ulovlig å ha nedregulert et vann og dermed tørrlagt et område i et naturreservat med økt dødelighet hos dyr og planter som konsekvens. Videre vises det til Hålogaland lagmannsretts dom LH-2021-40214 hvor en kommune ble dømt til en bot på kr 120.000 for grov overtredelse av naturmangfoldloven for å ha spylt ned påbegynte og ferdige reir til den fredede fuglearten krykkje. Kommunens skyldgrad var høy, handlingen var veloverveid og besluttet av kommunens øverste ledelse, og spylingen skjedde gjentatte ganger og over lang tid. Den aktuelle kommunen hadde et årlig driftsbudsjett på ca. kr 1,5 mrd. Retten nevnes også at Moss kommune i 2017 ble ilagt en foretaksstraff i form av forelegg på kr 400.000 for brudd på forurensingsloven. Forelegget ble vedtatt av kommunen.

Ved den konkrete utmålingen i vår sak viser retten til omfanget av hogsten som er utført i et naturreservat og i kantsonen mot Botnertjernet. Det er opplyst at det vil kunne ta 60-80 år før området igjen har de kvalitetene som det hadde før hogsten. Verneformålet for Vardåsen naturreservat er etter rettens syn tilsidesatt på en slik måte at det er nødvendig med en streng reaksjon.

Etter rettens syn bør boten i vår sak dermed fastsettes i tråd med påtalemyndighetens påstand til kr 600.000.

Saksomkostninger

Påtalemyndigheten har lagt ned påstand om saksomkostninger med kr 50.000, jf. straffeprosessloven § 436.

Hovedregelen er at domfelte skal pålegges å erstatte statens nødvendige omkostninger ved saken. Det foreligger ikke spesielle omstendigheter i saken som tilsier at omkostningsansvar ikke skal ilegges. Retten forstår det slik at aktors påstand bygger på et forsiktig anslag over aktorats tid til saksforberedelse og hovedforhandling i tingretten. Retten viser til at hovedforhandlingen pågikk over fire dager, hvor det er avhørt 24 vitner. Saken har således hatt et visst omfang. Retten finner etter dette kravet rimelig og tar påstanden til følge.

Moss kommune dømmes etter dette til å erstatte statens saksomkostninger med kr 50.000.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Moss kommune dømmes for overtredelse av naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 37, jf. forskrift om Vardåsen naturreservat § 3 første ledd, jf. annet ledd nr. 1 og nr. 2, jf. straffeloven § 27 og vannressursloven § 63 første ledd bokstav d, jf. tredje ledd, jf. § 11 første ledd, jf. straffeloven § 27, sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til en bot på 600.000 – sekshundretusen – kroner.
2. Moss kommune dømmes til å betale saksomkostninger med 50.000 – femtitusen – kroner.

Retten hevet

Geir Sunde Haugland

Leif Oddvar Eng

Maria Michele Bendheim

***

Dommen forkynnes for Moss kommune per post. Mottakskvittering vil bli ettersendt til aktor i saken. Dersom mottakskvittering ikke er innsendt retten innen en uke etter angitt forkynningstidspunkt, vil dommen bli sendt politiet ved aktor for forkynning ved stevnevitne. Vedlagt dommen følger "Veiledning til domfelte i tingretten", opplysning om når dommen anses forkynt og opplysning om ankefrist.

Til deg som har fått en dom i tingretten

Kan jeg anke tingrettens dom?

Du har rett til å anke en dom fra tingretten til lagmannsretten. Det må ikke gå mer enn to uker fra den dagen du hørte eller leste dommen. Å anke betyr at en annen domstol behandler hele eller deler av saken på nytt.

Hva kan du anke over?

Du kan for eksempel anke hvis du mener at:

- det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
- retten har tolket loven feil
- straffen er for streng
- retten har gjort feil i saksbehandlingen
- andre deler av dommen er feil (erstatning, inndragning, tap av retten til å kjøre bil o.l.)

Kan lagmannsretten nekte å behandle anken?

Lagmannsretten vurderer alle anker, men den kan nekte å gi anken din full behandling hvis:

- den mener det er klart at dommen ikke vil bli endret
- det ikke er noen grunn til å anke dommen

Hvis dommen **kun** gjelder bot, inndragning eller tap av retten til å kjøre bil, vil lagmannsretten som regel ikke behandle anken, med mindre det er spesielle grunner for det.

På den andre siden vil lagmannsretten nesten alltid behandle en anke hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år.

Kan jeg få oppnevnt forsvarer?

Hvis lagmannsretten bestemmer at den skal behandle anken din, får du oppnevnt en forsvarer. Det er staten som betaler forsvareren, du betaler ingenting. Du kan vanligvis velge hvem du vil ha som forsvarer. Hvis du ønsker en bestemt forsvarer, er det fint om du gir beskjed samtidig med anken, eller så snart som mulig.

Hva må anken inneholde?

I anken må du opplyse:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte deler
- hva du anker over – for eksempel:
  - at det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
  - at retten har tolket loven feil (og i så fall hvilke feil)
  - at straffen er for streng
  - at retten har gjort feil i saksbehandlingen (og i så fall hvilke feil)
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav
- om du krever ny behandling av andre sivile krav som nevnt i [straffeprosessloven § 3](#)

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- hvilket resultat du ønsker

Hvis du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre sivile krav nevnt i [straffeprosessloven § 3](#), må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- hvilket resultat du ønsker
- feilene du mener har skjedd
- hvorfor du mener det er gjort feil (både faktiske feil og rettslige feil)
- bevisene du vil føre

Hvordan går jeg fram for å anke?

En advokat eller forsvarer kan gi deg råd om du bør anke, og hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken i tingretten, hos påtalemyndigheten eller av noen som jobber i fengselet. Du må selv underskrive på anken.

- Du kan levere anken *skriftlig* eller *muntlig* til tingretten der du fikk dommen
- Du kan også levere anken til påtalemyndigheten, for eksempel politiet eller statsadvokat
- Er du i fengsel, kan du få hjelp av noen som jobber der til å sende inn anken

J e g v a r i k k e i r e t t s s a l e n d a s a k e n m i n b l e b e h a n d l e t

Er du dømt i en straffesak, men var ikke tilstede da saken din ble behandlet? Da kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å få en ny behandling, må du forklare hvorfor du ikke kunne komme til rettsaken, og hvorfor du ikke meldte fra i tide. På samme måte som ved anke, må du levere inn kravet om ny behandling innen to uker fra du har lest eller hørt dommen.

Når skal jeg sone?

Når dommen er endelig behandlet (rettskraftig), vil politiet sende den til Kriminalomsorgen, som sender deg innkalling til soning. Dette gjelder alle typer straff.

- Er du dømt til fengsel, får du innkalling en minst tre uker før du skal møte fram til soning
- Hvis du har spesielle ønsker om når du skal sone, må du fortrest mulig ta det opp med Kriminalomsorgen.

Kan jeg sone hjemme?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under seks måneder? Da kan du søke om å få sone hjemme med elektronisk kontroll (fotlenkesoning). Hvis du er aktuell for en slik soningsform, vil Kriminalomsorgen sende deg informasjon og søknadsskjema.

Kan jeg sone på institusjon?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under ett år? Da kan du søke om å få sone straffen i en institusjon, som for eksempel gir deg:

- behandling av rusproblemer
- behandling av psykiske lidelser
- spesielle former for omsorg eller attføring

Du må ha et reelt behov for slik behandling, og du må ha en behandlingsplass. Mer informasjon og søknadsskjema får du hos Kriminalomsorgen.

Hva er betinget fengselsstraff?

Dersom du har fått en dom på betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Hvis du ikke gjør noe straffbart i denne prøvetiden, slipper du å sone i fengsel. Hvis du gjør noe straffbart i prøvetiden, kan retten bestemme at du likevel skal sone hele eller deler av fengslingsstraffen.

Det kan også være andre vilkår i dommen, som å gjennomføre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) eller et program mot ruspåvirket kjøring (RK). Her gjelder også det samme: Hvis du bryter vilkårene, kan retten bestemme at du må sone hele eller deler av straffen likevel.

Hva er samfunnsstraff?

Er du dømt til samfunnsstraff? Det betyr at du skal gjøre samfunnsnyttig tjeneste, delta i et program eller annet tiltak i et bestemt antall timer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med samfunnsstraffen, eller bryter andre regler for samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Er du dømt til å betale bot? Den må du betale innen en tidsfrist. Hvis du ikke betaler innen fristen, kan du få trekk i lønn. Boten kan også bli krevet inn ved hjelp av tvang. Går ikke det, kan du bli innkalt til å sone straffen i fengsel i stedet. Du kan søke om å få gjøre bøteteneste (samfunnsnyttig tjeneste) i stedet for å betale boten.

Hva er ungdomsstraff?

Er du er dømt til ungdomsstraff? Da blir saken din sendt til Konfliktrådet, og du får en innkalling til et såkalt *stormøte*. Her blir det forsøkt å lage en *ungdomsplan*. Hvis dere ikke blir enige, sendes saken tilbake til domstolen. Da vil retten bestemme om du skal sone hele eller deler av straffen i fengsel.

Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med ungdomsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel. Det samme kan skje hvis du bryter andre vilkår i ungdomsplanen.

Mer informasjon

Har du andre spørsmål, kan du kontakte fengselet, friomsorgskontoret eller ND-senteret du er innkalt til. Mer informasjon om soning, straff og alternativer til fengselsstraff finner du på www.kriminalomsorgen.no. Se også *straffegjennomføringsloven* om de ulike former for soning. Den finner du på www.lovdatabasen.no.

Til deg som har fått en dom i tingretten

Kan jeg anke tingrettens dom?

Du har rett til å anke en dom fra tingretten til lagmannsretten. Det må ikke gå mer enn to uker fra den dagen du hørte eller leste dommen. Å anke betyr at en annen domstol behandler hele eller deler av saken på nytt.

Hva kan du anke over?

Du kan for eksempel anke hvis du mener at:

- det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
- retten har tolket loven feil
- straffen er for streng
- retten har gjort feil i saksbehandlingen
- andre deler av dommen er feil (erstatning, inndragning, tap av retten til å kjøre bil o.l.)

Kan lagmannsretten nekte å behandle anken?

Lagmannsretten vurderer alle anker, men den kan nekte å gi anken din full behandling hvis:

- den mener det er klart at dommen ikke vil bli endret
- det ikke er noen grunn til å anke dommen

Hvis dommen **kun** gjelder bot, inndragning eller tap av retten til å kjøre bil, vil lagmannsretten som regel ikke behandle anken, med mindre det er spesielle grunner for det.

På den andre siden vil lagmannsretten nesten alltid behandle en anke hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år.

Kan jeg få oppnevnt forsvarer?

Hvis lagmannsretten bestemmer at den skal behandle anken din, får du oppnevnt en forsvarer. Det er staten som betaler forsvareren, du betaler ingenting. Du kan vanligvis velge hvem du vil ha som forsvarer. Hvis du ønsker en bestemt forsvarer, er det fint om du gir beskjed samtidig med anken, eller så snart som mulig.

Hva må anken inneholde?

I anken må du opplyse:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte deler
- hva du anker over – for eksempel:
  - at det ikke er godt nok bevist at du er skyldig i det du ble dømt for i tingretten
  - at retten har tolket loven feil (og i så fall hvilke feil)
  - at straffen er for streng
  - at retten har gjort feil i saksbehandlingen (og i så fall hvilke feil)
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav
- om du krever ny behandling av andre sivile krav som nevnt i [straffeprosessloven § 3](#)

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- hvilket resultat du ønsker

Hvis du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre sivile krav nevnt i [straffeprosessloven § 3](#), må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- hvilket resultat du ønsker
- feilene du mener har skjedd
- hvorfor du mener det er gjort feil (både faktiske feil og rettslige feil)
- bevisene du vil føre

Hvordan går jeg fram for å anke?

En advokat eller forsvarer kan gi deg råd om du bør anke, og hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken i tingretten, hos påtalemyndigheten eller av noen som jobber i fengselet. Du må selv underskrive på anken.

- Du kan levere anken *skriftlig* eller *muntlig* til tingretten der du fikk dommen
- Du kan også levere anken til påtalemyndigheten, for eksempel politiet eller statsadvokat
- Er du i fengsel, kan du få hjelp av noen som jobber der til å sende inn anken

J e g v a r i k k e i r e t t s s a l e n d a s a k e n m i n b l e b e h a n d l e t

Er du dømt i en straffesak, men var ikke tilstede da saken din ble behandlet? Da kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å få en ny behandling, må du forklare hvorfor du ikke kunne komme til rettssaken, og hvorfor du ikke meldte fra i tide. På samme måte som ved anke, må du levere inn kravet om ny behandling innen to uker fra du har lest eller hørt dommen.

Når skal jeg sone?

Når dommen er endelig behandlet (rettskraftig), vil politiet sende den til Kriminalomsorgen, som sender deg innkalling til soning. Dette gjelder alle typer straff.

- Er du dømt til fengsel, får du innkalling en minst tre uker før du skal møte fram til soning
- Hvis du har spesielle ønsker om når du skal sone, må du fortrest mulig ta det opp med Kriminalomsorgen.

Kan jeg sone hjemme?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under seks måneder? Da kan du søke om å få sone hjemme med elektronisk kontroll (fotlenkesoning). Hvis du er aktuell for en slik soningsform, vil Kriminalomsorgen sende deg informasjon og søknadsskjema.

Kan jeg sone på institusjon?

Har du fått en ubetinget fengselsstraff på under ett år? Da kan du søke om å få sone straffen i en institusjon, som for eksempel gir deg:

- behandling av rusproblemer
- behandling av psykiske lidelser
- spesielle former for omsorg eller attføring

Du må ha et reelt behov for slik behandling, og du må ha en behandlingsplass. Mer informasjon og søknadsskjema får du hos Kriminalomsorgen.

Hva er betinget fengselsstraff?

Dersom du har fått en dom på betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Hvis du ikke gjør noe straffbart i denne prøvetiden, slipper du å sone i fengsel. Hvis du gjør noe straffbart i prøvetiden, kan retten bestemme at du likevel skal sone hele eller deler av fengslingsstraffen.

Det kan også være andre vilkår i dommen, som å gjennomføre Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) eller et program mot ruspåvirket kjøring (RK). Her gjelder også det samme: Hvis du bryter vilkårene, kan retten bestemme at du må sone hele eller deler av straffen likevel.

Hva er samfunnsstraff?

Er du dømt til samfunnsstraff? Det betyr at du skal gjøre samfunnsnyttig tjeneste, delta i et program eller annet tiltak i et bestemt antall timer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med samfunnsstraffen, eller bryter andre regler for samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Er du dømt til å betale bot? Den må du betale innen en tidsfrist. Hvis du ikke betaler innen fristen, kan du få trekk i lønn. Boten kan også bli krevet inn ved hjelp av tvang. Går ikke det, kan du bli innkalt til å sone straffen i fengsel i stedet. Du kan søke om å få gjøre bøteteneste (samfunnsnyttig tjeneste) i stedet for å betale boten.

Hva er ungdomsstraff?

Er du er dømt til ungdomsstraff? Da blir saken din sendt til Konfliktrådet, og du får en innkalling til et såkalt *stormøte*. Her blir det forsøkt å lage en *ungdomsplan*. Hvis dere ikke blir enige, sendes saken tilbake til domstolen. Da vil retten bestemme om du skal sone hele eller deler av straffen i fengsel.

Hvis du gjør noe straffbart før du er ferdig med ungdomsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel. Det samme kan skje hvis du bryter andre vilkår i ungdomsplanen.

Mer informasjon

Har du andre spørsmål, kan du kontakte fengselet, friomsorgskontoret eller ND-senteret du er innkalt til. Mer informasjon om soning, straff og alternativer til fengselsstraff finner du på www.kriminalomsorgen.no. Se også *straffegjennomføringsloven* om de ulike former for soning. Den finner du på www.lovdatabasen.no.